

Martin Machata

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
mmachata@ffzg.hr

O prijevodu i prevođenju *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* na slovački

Izvorni znanstveni članak / original research paper
Primljeno / received 4. 6. 2013.

L
ibri
&
iberi

U članku je riječ o slovačkome prijevodu djela Ivane Brlić-Mažuranić *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1913), *Podivné príhody učňa Chlapčeka*, koji je objavljen 1940. godine. Prijevod navedenoga djela razmatra se u kontekstu dvaju 'malih', srodnih slavenskih jezika i dviju 'malih' europskih književnosti. Posebna se pozornost posvećuje funkcionalnosti prijevoda za potrebe današnjega slovačkoga dječjega čitatelja, tj. njegovoj aktualnosti odnosno zastarjelosti, a govori se i o uvjetima i društvenim i političkim okolnostima u kojima je taj najpoznatiji hrvatski dječji roman preveden na slovački jezik. Analiziraju se jezična sredstva prijevoda i izvornika te se na razini leksika i stila nastoji upozoriti na vrline i nedostatke toga prvoga, ali zasad i posljednjega pokušaja da se Šegrta Hlapić učini dostupnim slovačkoj (ne samo dječjoj) čitateljskoj publici.

Glavne riječi: dječja književnost, hrvatski jezik, prijevod, slovački jezik, suvremenost, zastarjelost, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*

Uvod

Djelo o kojemu je riječ u ovome radu, prijevod djela Ivane Brlić-Mažuranić *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1913) na slovački jezik, jednako je važno kao što je i nepoznato. Prijevod je objavljen u gradu Turčiansky svätý Martin godine 1940. pod naslovom *Podivné príhody učňa Chlapčeka*, a izdala ga je Matica slovačka kao 59. svezak edicije „Dobré slovo“ [Dobra riječ]. Prijevod ima 166 stranica, tvrd uvez i naslovnicu u boji, a u knjizi se nalazi i nekoliko crno-bijelih ilustracija tipičnih za vrijeme u kojemu je izdana. Autor je prijevoda Koloman

Kolomi Geraldini, a autor ilustracija František Kudláč. Značenje toga prijevodnoga i izdavačkoga pothvata sastoji se u tome što se njime Slovacima učinilo dostupnim klasično djelo hrvatske književnosti. Zahvaljujući tome mogla se s njim upoznati slovačka čitateljska javnost, prije svega djeca i mladi čitatelji. U suprotnosti je s time današnje nepoznavanje toga prijevoda u Slovačkoj – za proteklih sedamdesetak godina od izdavanja gotovo je potpuno zaboravljen.

U ovome se radu prikazuju okolnosti u kojima je prijevod nastao, kao i njegova recepcija u Slovačkoj. Dalje se u njemu razmatra kvaliteta prijevoda, njegova aktualnost te mogućnost njegova revitaliziranja i ponovnoga izdavanja u današnjim prilikama. Bez pretjerivanja može se reći da je u slovačkoj dječjoj književnosti teško naći djelo toga formata. Vrijednost je *Čudnovatih zgoda šegrtu Hlapića* u njegovoj vremenskoj i kulturnoj univerzalnosti, u spoju elemenata stvarnosti i dječje priče, u gradskim i seoskim značajkama obuhvaćenima u ograničenom vremenu i prostoru. U radu se spominju i drugi prijevodi djela Ivane Brlić-Mažuranić na slovački jezik i njihov položaj među ostalim prijevodima djela hrvatske književnosti na slovački jezik. Hrvatski jezik i kultura imaju mnogo zajedničkoga sa slovačkim jezikom i kulturom, a hrvatska književnost u prijevodu ima u Slovačkoj tradiciju dugu više od sto pedeset godina. U okviru te duge tradicije, koja je zabilježila i uspone i padove, jedno od poglavlja predstavlja i prijevod o kojemu je ovdje riječ.

Razdoblje nastanka prijevoda

Čitatelju koji nije bliže upoznat s razvojem hrvatsko-slovačkih književnih i općenito kulturnih odnosa zasigurno će pasti na pamet pitanje zašto je prijevod izdan upravo tijekom rata. O tomu piše Ján Jankovič (2002: 385):

Za postojanja Slovačke Republike (od 1939. godine), posebno nakon nastanka Nezavisne Države Hrvatske (1941.), pa sve do prijelomne 1943. godine, slovačko-hrvatski su politički, društveni i književni odnosi kulminirali. Ta kulminacija ipak nije bila „prirodna“: uzlet je nastao pod vrlo jakim vanjskim pritiskom koji je iznudio promjene u shvaćanju obilježja kontinuiteta i zakrio bit diskontinuiteta – prvi put u povijesti vanjske okolnosti bile su službeno tako shvaćene, da su pozitivno utjecale na uzajamne odnose. U toj iznimnoj situaciji slovački-hrvatski i hrvatsko-slovački odnosi poprimili su takve dimenzije, kakve nisu imali nikada prije.

Usporedbe radi, za dvadeset međuratnih godina (1918. – 1938.) u Slovačkoj je objavljeno 17 književnih prijevoda s hrvatskoga jezika, dok su u razdoblju 1939. – 1948. objavljena 34 prijevoda, od toga 26 beletrističkih naslova. U istome je razdoblju u Hrvatskoj obavljeno šest književnih prijevoda sa slovačkoga jezika (usp. Jankovič 2002: 166). U tom se razdoblju pored spomenutih književnih prijevoda pojavljuje i neusporedivo veći broj prijevoda i članaka o hrvatskoj i slovačkoj književnosti koji su objavljeni u periodici i dnevnome tisku, pri čemu posebnu

pozornost zaslužuje časopis *Tatre i Velebit* s podnaslovom *Hrvatsko-slovačka smotra*. Izdaje ga Hrvatsko-slovačko društvo 1942. i 1943. godine dvojezično u Zagrebu, a ukupno su izašla četiri broja.

Paradoksalno je da tako negativan povijesni događaj kao što je Drugi svjetski rat predstavlja ujedno i najpovoljnije razdoblje u povijesti hrvatsko-slovačke književne i općenito kulturne suradnje. Spomenuti nemili povijesni događaji imali su tako igrom slučaja nemalu zaslugu za izdavanje *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* na slovačkom jeziku. Tu pretpostavku potvrđuje i činjenica da to djelo na području tadašnje Čehoslovačke nije ostalo nezapaženo ni u vrijeme nastanka. Više o tome piše sama autorica u svojoj „Autobiografiji“ (Brlić-Mažuranić 1994a: 112):

Godine 1914. poslala sam g. Fileušu u Prag (na molbu profesora Hudeca iz Praga) autorizaciju za prijevod Hlapića na češki jezik. Međutim je buknuo rat te ne znam je li do prijevoda došlo.

Kao što je poznato, djelo je na češkom stvarno objavljeno, i to pod naslovom *Podivuhodné příhody ševcovského učně*, godine 1930. Taj je prijevod vjerojatno poznatiji od slovačkoga, a spominje se i u izdanju *Izabranih djela* Ivane Brlić-Mažuranić, u pismu u kojemu autorica romana, potaknuta izdanjem spomenutoga češkoga prijevoda, otkriva okolnosti koje su je inspirirale za pisanje djela (usp., Brlić-Mažuranić 1994b: 114).

Slovačka je prijevodna književnost morala čekati prijevod *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* još deset godina nakon češkoga prijevoda, dok se nisu ostvarili uvjeti povoljni za to, pri čemu oni nisu bili, kao što je već navedeno, ni slučajni niti izolirani. U slovačkom se izdanju ne navodi koje se hrvatsko izdanje knjige koristilo pri prijevodu, no zbog vremenske bliskosti najvjerojatnije je da je u pitanju Kuglijevo izdanje iz 1922. godine. To dokazuje npr. i rečenica „’Oha!’ vikne Hlapić na konje.“, koja u rukopisu i u izdanju iz 1913. postoji, a u Kuglijevu je izostavljena (usp. Majhut 2010: 212). Naime, u slovačkom izdanju ta rečenica također nedostaje. Isto tako vjerojatno je da se autor slovačkoga prijevoda, K. K. Geraldini, uz izvornik služio i češkim prijevodom, koji mu je vjerojatno bio dostupan, pa je mogao imati određeni utjecaj na slovački prijevod.

Poznavajući genealogiju češko-slovačkih kao i slovačko-hrvatskih povijesno-društvenih i književnih odnosa može se zaključiti da je malo vjerojatno da bi *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* bile prevedene na slovački jezik da politički kontekst nije bio Drugi svjetski rat. Naime, slovačka čitateljska javnost nikada nije imala teškoća s čitanjem prijevoda djela svjetske literature na češkom jeziku pa je zato vrlo vjerojatno da bi se slovački čitatelji, da djelo nije bilo prevedeno upravo u tom razdoblju, zadovoljili češkim prijevodom, a knjiga poslije možda na slovačkom jeziku ne bi uopće izišla.

Ukratko o prevoditelju

Koloman K. Geraldini rođen je 24. listopada 1908. u srednjoslovačkome mjestu Terchová nedaleko Žiline, u rodnome mjestu slavnoga slovačkoga nacionalnoga junaka, hajduka Juraja Jánošika. Bio je pjesnik, književni kritičar i prevoditelj. Njegov otac Venceslav, po zanimanju majstor klesar, podrijetlom iz planinskoga mjesta Cimego (općina Tione, provincija Trenta), smještenoga u području talijanskih Dolomita, pod nepoznatim je okolnostima krajem devetnaestoga stoljeća došao u Slovačku, a drugi je dom našao u Terchovoj. Jankovič (1997) ga navodi u popisu slovačkih prevoditelja pod imenom Karol Geraldini, dok je u kasnije izdanom drugom dijelu pregleda hrvatske književnosti u slovačkoj kulturi (2002) primijetio grešku i zamijenio ime 'Karol' ispravnim imenom 'Koloman K.'. Važan događaj u Geraldinijevoj biografiji predstavlja studijski boravak u Ljubljani (1936.). Jankovič (2002) o njemu piše da se više bavio slovenskom književnošću (pripremio je izdanja antologija poezije *Piesne spod Triglavu* (1940) i proze *Za križom* (1942)), no prevodio je također djela iz hrvatske književnosti. Uz prijevod *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* dokazano mu se može pripisati samo prijevod hrvatskih pjesama *Nenapisano pismo J. Lovrenovića* u prvome broju časopisa *Prameň* za 1936. godinu, na str. 10 i 11, kao i prijevodi pjesama Jakše Ercegovića i Marijana Matijaševića u dnevniku *Gardista* (godište 4, br. 81 od 10. 4. 1942.). Geraldini nije bio samo prevoditelj, već i pjesnik: izdao je dvije zbirke poezije, *Na ceste k démonom* [Na putu demonima] 1932. i *Rosa v kalichu* [Rosa u kaležu] 1936. Bio je član HSLS-a (Slovačka nacionalna stranka Andreja Hlinke), sudjelovao je u ratnim zbivanjima na frontu i kratko je vrijeme 1944. godine bio član predsjedničke straže predsjednika Slovačke Republike Jozefa Tise. U proljeće 1945. Geraldini odlazi sa svojom obitelji u doživotni egzil, bježeći pred sigurnim smaknućem. U Slovačku se nikada više nije vratio. Umire u emigraciji 27. listopada 1994. u gradiću Miramar u Argentini. Nakon pada komunizma, kao važnoj osobi slovačke kulture međuratnoga i ratnoga razdoblja, izlazi mu 1991. u rodnoj Terchovoj izbor djela. Od 1997. godine počiva u Slovačkoj, na Nacionalnom groblju u Martinu na kojemu su pokopani najveći uglednici iz slovačke povijesti.

Prijevod i recepcija djela Ivane Brlić-Mažuranić na slovačkom jeziku

Na slovački su jezik prevedene i *Priče iz davnine* (*Povesti z pradávna*. Turč. sv. Martin, Matica slovenská, 1931.), petnaest godina nakon objavljivanja hrvatskoga izvornika (1916). Taj je prijevod također vrlo važan pothvat slovačke

prijevodne književnosti. Već i svrstavanje djela u ediciju „Dobré slovo“, koju izdaje Matica slovačka, nagovještava važnost ove knjige budući da u ovoj ediciji također izlaze npr. Lav Nikolajevič Tolstoj, H. G. Wells ili slovački klasik Martin Kukučín. Prijevod je *Priča iz davnine* Anne Dollinayove-Vračanove izvrstan. Prevoditeljica je knjizi napisala kratak, ali sadržajan pogovor u kojemu govori o izvornosti autoričina stvaralaštva, ljepoti i bogatstvu njezina jezika, jednostavnom i privlačnom stilu (usp. Jankovič 1997: 101-102).¹

Nešto kasnije, u istome povijesnome razdoblju kao i prijevod *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića*, nastao je slovački prijevod romana *Jaša Dalmatin* (1943), a preveli su ga Andrej Vrbacký i Ivan Minárik.

Jankovič (2002: 220-222) posvećuje Ivani Brlić-Mažuranić zasebno poglavlje: „Diela pre deti a mládež. Chorvátsky Andersen v slovenčine“ [Djela za djecu i mladež. Hrvatski Andersen na slovačkom]. U njemu piše da *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, kao i *Priče iz davnine*, u hrvatskoj književnosti imaju izvanredno, štoviše, kultno značenje. Način pripovijedanja Ivane Brlić-Mažuranić čaroban je i privlačan, a slovački prevoditelj *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* uspio ga je sačuvati.

Lijep slovački jezik prijevoda pohvalio je i autor recenzije u časopisu *Slovák*. U tadašnjem su tisku izišla dva prikaza: dok je časopis *Slniečko* objavio tek malu promidžbenu bilješku (s.n. 1940), recenzija u *Slováku*, „Knjižka chorvátskej spisovateľky pre mládež“ čiji je autor prema vlastitoj arhivi A. Vrbacký (26. 10. 1940), opširnija je i otkriva nešto i o vremenu u kojemu je prijevod izdan (usp. Jankovič 2002: 221).

O jeziku slovačkoga prijevoda

„Bilo mi je glavno nastojanje da u toj pripovijetci postignem do skrajnje granice jednostavnost i bistrinu sloga i jezika kako bi dječji likovi i prizori zaista proizlazili u pravoj dječjoj čistoći i jasnosti“, piše u svojem osobnom iskazu o nastanku djela njegova autorica (Brlić-Mažuranić 1994a: 112). Kvalitetu prijevoda naglasili su spomenuti, dostupni izvori, važan slovački publicist, novinar i najvažniji prevoditelj sa srpskoga i s hrvatskoga jezika od 1930-ih do 1970-ih godina, Andrej Vrbacký, u časopisu *Slovák*, kao i njegov nasljednik, akademik, književni teoretičar, prevoditelj i publicist Ján Jankovič (2005: 79):

Preveo je i djelo I. Brlić-Mažuranić, klasične autorice hrvatske književnosti za djecu i mladež. Geraldinijevi prijevodi imaju pečat iskusnoga književnika,

¹ *Priče iz davnine* bile su objavljene i kasnije: 1976. kao *Rozprávky z pradávna* u prijevodu Zlatka Klátika i 1991. s naslovom *Čtiborova hora a iné rozprávky*, opet u prijevodu Zlatka Klátika, jednoga od najvažnijih slovačkih prevoditelja dječje književnosti.

poznavatelja jezika i urednika.

Jesu li spomenute značajke kao glavne crte umjetničke namjere Ivane Brlić-Mažuranić u slovačkome prijevodu stvarno sačuvane, pitanje je koje se ovdje razmatra i na koje se pokušava dati odgovor uz pomoć suvremene translatologije.

Istaknuti slovački translatolog Anton Popovič prepoznaje nekoliko tipova pomaka u prijevodu (Popovič 1975, prema Vilikovský 1984: 49):

- 1) *Konstitucijski* je pomak neizbježan, a on je posljedica razlika između jezika izvornika i prijevoda. To su npr. razlike u sustavu glagolskih oblika u različitim jezicima.
- 2) *Individualni* pomak motiviran je načinom izražavanja ili idiolektom prevoditelja.
- 3) *Tematski* pomak nastaje zamjenom realija (naziva za kulturološke posebnosti), kolokacija ili frazema u prijevodu domaćim elementima. U pravilu se označava kao supstitucija.
- 4) *Negativni* pomak nastaje kao posljedica nerazumijevanja izvornika. Može biti motiviran nepoznavanjem jezika ili nepoštivanjem pravila ekvivalencije, a očituje se kao netočan prijevod ili stilsko osiromašivanje izraza izvornika.

Analiza koja slijedi proizlazi iz navedenih tipova pomaka u prijevodu pri čemu se pobliže bavi problematikom prevođenja vlastitih imenica, kao i aktualnosti prijevoda na leksičkoj, pravopisnoj, gramatičkoj i sintaktičkoj razini, a uključuje i fenomen međujezične homonimije i prevoditeljske slobode.

Prevođenje vlastitih imenica

Pristup prevođenju vlastitih imenica specifičan je aspekt umjetničkoga prijevoda kojemu se može pristupiti na razne načine, no trebao bi prije svega biti koncepcijski jednoznačno riješen. Drugim riječima, prevoditelj bi trebao ili dosljedno sačuvati oblik imena likova i mjesta u priči ili ih uskladiti s jezikom na koji se prevodi i kulturom za koju se prevodi, ako za to ima dobar razlog, npr. ako su ta imena ili nazivi nositelji relevantne informacije glede značenja ili estetike. Primjerice u prijevodu slavne slovačke pripovijetke *Riđa junica* Martina Kukučina (2011) imena i nazivi humorističnoga sadržaja ne preuzimaju se na hrvatski doslovno, nego se prevode tako da zadrže približno jednak učinak kao vlastite imenice u slovačkom izvorniku: *Mrhanovo* (slov. mrhať majetkom – rasipati imovinu) – *Rasipovo* (hrv.), *Tramtária* (izmišljena nepoznata daleka zemlja) – *Dalekovce*, *Eva Štímdopotoka* [‘Piškimumpotok’] – *Eva Svemiuvodupalo*, itd.

U *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić likova nema mnogo pa tako ni njihovih imena, a toponima nema uopće.² Vlastite imenice

² Vrijedi s iznimkom primjera toponima Viedeň (hrv. Beč) na str. 96 slovačkoga prijevoda: „To nie je pravda“ odvrkla Gita. „Vo Viedni je ešte viacej ľudí, ako tu a predsa majster Mrkoň a čierny človek nie sú vo Viedni.“ (Brlić-Mažuranić 1940)

hrvatskoga izvornika prevoditelj Geraldini prilagođava jednostavno, oslanjajući se očito što je moguće više na hrvatski tekst: *učeh Člapček, majster Mrkoň, majstrová, Gita, čierny človek, Grga, Marko, Bundáš, Sokol, Marica*. Imena likova djeluju u prijevodu, uz te minimalne pomake, posve prirodno. O njima možemo reći sljedeće: *Majstor Mrkonja* u slovačkom je prijevodu *majster Mrkoň*; njegovo ime na hrvatskom, osim što asocira na riječ mrk (zlovoljan), također asocira i na riječ mrak (tama), a u slovačkom na knjišku riječ *mrk* (hrv. *sumrak*). Prevoditelj je majstorovo ime samo malo promijenio i postigao asocijaciju vrlo blisku izvorniku. To je prijevodno rješenje omogućeno jezičnom bliskosti hrvatskoga i slovačkoga jezika. No kod imena *Grga*, ostavljanje istoga oblika kao u hrvatskom jeziku nije više sasvim primjereno. Naime, kao prvo, ime *Grga* u slovačkom jeziku djeluje nepoznato i strano. Za razliku od imena *Gita* i *Marko* ne nalazimo ga u slovačkome kalendaru, a kao drugo, ono asocira na slovački glagol *grgat'* (hrv. *podrigivati*) i tako nema konotaciju s djelom. U smislu aktualizacije prijevoda može se predložiti da se ime toga lika prilagodi slovačkom jeziku i kulturi, odnosno zamijeni nekim slovačkim imenom, npr. *Jerguš*, kao što je u češkom prijevodu *Čudnovatih zгода šegrta Hlapića* ime *Marica* prevedeno kao *Maruška*.

U knjizi ipak nailazimo na nekoliko iznimaka od spomenute tendencije da se imena iz izvornika preuzimaju s minimalnim promjenama ili nepromijenjena. Hrvatsko ime magarca *Kokodan* na slovački se prevodi kao *Uchán*, a na češki je prevedeno kao *Hýkal*. Te su prijevodne intervencije u potpunosti opravdane jer bi, da je ostalo nepromijenjeno, ime magarčića u slovačkom prijevodu (kao i u češkom) djelovalo odviše neobično. Sljedeći je primjer ime pastira *Miška*, koje je promijenjeno kako u slovačkom tako i u češkom prijevodu, kao *Ducko*, odnosno *Vašik*. Ta je promjena u slovačkom prijevodu neadekvatna, odnosno njezina je motivacija u najmanju ruku nejasna. Ime *Michal* je, zajedno s njegovom eufemiziranom, familijarnom varijantom *Miško*, u slovačkom jeziku vrlo često, a vrlo je zastupljeno i u slovačkoj dječjoj književnosti, npr.: „Keď už dorástol aj mladší Miško, i jemu mamka povedala: Syn môj...“ (Dašková 1994: 208 – *Slovenský národný korpus* [Slovački nacionalni korpus]). Štoviše, s gledišta današnjega slovačkoga jezika, ime *Miško* puno je češće od imena *Ducko* u Geraldinijevu prijevodu tako da se može pretpostaviti da se prevoditelj za promjenu toga imena odlučio iz nekih subjektivnih razloga. U *Slovačkom nacionalnom korpusu* spomenuto se ime nalazi isključivo u funkciji prezimena. Iz tih bi se razloga u suvremenome izdanju prijevoda *Čudnovatih zгода šegrta Hlapića* na slovački jezik bilo prikladnije vratiti izvornom imenu maloga pastira – *Miško*.

Zastarjelost ili aktualnost prijevoda

Prijevod od izvornika dijeli barijera: jezična, vremenska i kulturna (usp. Vilikovský 1984: 225). *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* djelo je vremenski i kulturno univerzalno tako da autor prijevoda nije morao rješavati pitanje kako premostiti vremensku i kulturnu barijeru između prijevoda i izvornika. Štoviše, njegov je zadatak posrednika između dviju kultura dodatno olakšan zbog bliskosti hrvatske i slovačke kulture. Usprkos tome nije teško složiti se s mišljenjem da „[n]e postoje dva jezika koji bi bili toliko slični da bi ih se moglo smatrati slikom iste stvarnosti. Svjetovi u kojima žive razne zajednice samostalni su svjetovi, nije to tek jedan jedini svijet, opremljen različitim mehanizmima“ (Sapir 1949, prema Vilikovský 1984: 143).

Pri analizi jezika slovačkoga prijevoda *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* na polovima 'zastarjelost – aktualnost' potrebno je još uzeti u obzir i arhaičnost hrvatskoga teksta. U suvremenim hrvatskim izdanjima toga djela (npr. Školska knjiga 2004) zastarjeli ili rijetki leksemi, kao i arhaični gramatički oblici, tumače se u bilješkama (npr. na unutarnjoj margini knjige): *prenaraziti se* – uplašiti se i začuditi; *malta* – mitnica, najčešće brkljom označen ulaz u grad (...); *ozgo i ozdo* – odozgo i odozdo; i slično. Ta je metoda posredovanja arhaičnoga teksta dječjoj čitateljskoj publici od dvostruke koristi: prvo, omogućuje očuvanje povijesnoga kolorita teksta i njegova izvornoga umjetničkoga izraza, a drugo, proširuje se rječnik malih čitatelja i upoznaje ih se s pomalo zaboravljenim blagom materinskoga jezika, čime se njeguje jezična kultura. Može se stoga zaključiti da jezična, a u određenom smislu i vremenska te kulturna barijera, ne dijeli u ovom slučaju samo prijevod i izvornik, nego i sto godina star hrvatski tekst od njegovih današnjih hrvatskih dječjih čitatelja.

Možemo se složiti s nazorom prema kojemu „svako doba traži svoj prijevod i nova čitanja već napisane književnosti“ (Bašić 2005: 67-68). S druge strane, prekomjerna jezična aktualizacija naštetila bi eventualnom suvremenom izdanju knjige *Podivné príhody učňa Chlapčeka*. Bolje bi bilo kad bi se u njemu primijenilo isto rješenje kao u suvremenim hrvatskim izdanjima – tumačenja arhaičnih i rijetkih leksema, kao i arhaičnih gramatičkih oblika, na marginama ili u bilješkama. U modernom slovačkom prijevodu pojavila bi se na taj način objašnjenja arhaizama i rijetkih leksema iz Geraldinijeva prijevoda, kao npr.: *sirka – zápalka, válat' dubatá – robit' kotrmelce, načim – treba*.³

³ Istina, u slovačkoj prijevodnoj književnosti i, prije svega, u dječjoj književnosti praksa je takva da se i autori izvornih djela i prevoditelji trude u što manjem broju navoditi razna tumačenja, bilješke na marginama ili ispod teksta. Stoga postoji mišljenje da bi dijete tekst s navedenim nesuvremenim oblicima jezika jednoznačno odbilo. Upotreba arhaičnih riječi u prijevodu trebala bi se zato svesti na mjeru u kojoj bi dječji čitatelji mogli nesmetano pratiti radnju djela, a da uz pomoć objašnjenja nauče i riječi kojima su se nekada koristili njihovi djedovi i bake.

Leksik se od svih jezičnih slojeva mijenja najdinamičnije pa ne iznenađuje što se leksik prijevoda od današnjega standarda umnogome razlikuje. Pri aktualizaciji slovačkoga teksta bilo bi potrebno na marginama ili ispod teksta dati objašnjenja primjerice sljedećih riječi: *hrášková princezka, knajp, kvieťa, dennica, porúhat' sa, litery, načim, izbica, parobok, šop, loptovať sa, vycifrovaný, poval, dubatá, grap* i dr. jer je riječ o leksemima koje današnji mali slovački čitatelji zasigurno ne poznaju.

Pravopis prijevoda

Čitatelj knjige *Podivné príhody učňa Chlapčeka* već na prvi pogled postaje svjestan razlike između pravopisa kojim je pisan prijevod i današnjega pravopisa standardnoga slovačkoga jezika. Autor prijevoda piše pravopisnom normom svojega vremena koja se bitno razlikuje od današnjega pravopisa. Riječ je o istom pravopisu kojim je napisana i npr. *Slovačka slovnica* Josipa Andrića, izdana u Zagrebu u istom razdoblju u kojemu su prevedene *Čudnovate zgođe šegrtá Hlapića*, a u kojoj također nalazimo neke oblike koji bi se prema današnjem pravopisu smatrali pogrešnima, npr. *niesly* (Andrić 1942: 140), danas *niesli*.

U nastavku se navode primjeri staroga pravopisa u slovačkome prijevodu, a u zagradi iza primjera slijedi današnji pravopisni oblik istoga izraza:

a) *svinutý ručníček* (*zvinutý ručníček*), *sošívat'* (*zošívat'*), *shovárat'* (*zhovárat'*), *dali sa do svady* (*dali sa do zvady*), *celkom ináč smýšľal o svojom učňovi* (*celkom ináč zmyšľal o svojom učňovi*), *shrnuli sa* (*zhrnuli sa*), *sletí* (*zletí*), *svierali* (*zvierali*), *zpod žľabu* (*spod žľabu*), *sišli* (*zišli*), *smýšľal* (*zmyšľal*), *utrela si slzu s líca* (*utrela si slzu z líca*), *sohol* (*zohol*), *složil ruky* (*zložil ruky*), *sobrali* (*zobrali*), *shrkli sa* (*zhrkli sa*) itd.

b) *strachopúd* (*strachopud*), *gazdina* (*gazdiná*), *páckal* (*packal*), *súsedkino* (*susedkino*), *od rozčúlenia* (*od rozčúlenia*), *čmelák* (*čmeliak*), *hromada skála* (*hromada skália*), *obťažné* (*obtiažne*), *žihľava* (*žihľava*), itd.

c) *boly pritesné* (*boli pritesné*), *bubnovaly bubienky a pískaly pišťalky* (*bubnovali bubienky a pískali pišťalky*), *stály* (*stáli*) itd.

Prethodno navedeni primjeri upućuju na to da se pravopisna odstupanja slovačkoga prijevoda romana Ivane Brlić-Mažuranić od današnje pravopisne norme mogu razvrstati u tri kategorije:

a) zamjena grafema *z* i *s*: na mjestima gdje se u današnjem pravopisu upotrebljava grafem *z*, nalazi se u tekstu prijevoda grafem *s*, *sošívat'* (*zošívat'*), i obratno, umjesto grafema *s* rabi se grafem *z*, *zpod žľabu* (*spod žľabu*)⁴

⁴ Riječ je o usklađivanju pisanja prefiksa *s-/so-* i *z-/zo-* s izgovorom.

- b) razlike u pisanju kratkih i dugih glasova – *od rozčulenia (od rozčúlenia)*, odnosno dvoglasa – *čmelák (čmeliak)*
- c) pisanje ipsilona u preteritu, kao u današnjem češkom pravopisu – *boly pritesné (boli pritesné)*.⁵

Međujezična homonimija u prijevodu

Prevođenje sa srodnoga jezika prevoditelju, uz brojne prednosti, donosi i jednu poznatu poteškoću, a to je obilje takozvanih lažnih prijatelja prevoditelja (ponekad nazivanih međujezičnim homonimima), tj. leksema koji imaju isti ili vrlo sličan izraz, a različit sadržaj – na slovačkom *zradné slová* – doslovno ‘izdajničke riječi’. Te je pojave bio zasigurno svjestan i autor slovačkoga prijevoda jer se u njegovu tekstu mogu naći tek vrlo rijetki primjeri spomenute vrste neželjenoga utjecaja hrvatskoga izvornika na slovački prijevod. Potrebno je također naglasiti da je djelo prevedeno bez poznavanja današnje teorije umjetničkoga prevođenja u vrijeme kada prevoditelj ne samo da nije imao na raspolaganju današnja napredna pomagala kao što su jezični korpusi, internetski pretraživači, prijevodne memorije i digitalni rječnici, nego se morao snaći čak i bez hrvatsko-slovačkoga rječnika koji je izišao tek u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća. U takvim se okolnostima sa spomenutim problemom, koji ponekad ne uspijevaju riješiti ni današnji prevoditelji, Geraldini uspio suočiti uistinu vrlo uspješno. Od nekoliko slučajeva, kada slovački prevoditelj nije uočio da je riječ o lažnim prijateljima prevoditelja, mogu se navesti sljedeća tri primjera:

- 1) *majstor Mrkonja pogladio je Hlapića po licu i po glavi (ČZ: 132)⁶ – pohladil majster Mrkoň Chlapčeka po lici a po hlave (PP: 141)*
- 2) *kao velike zmije (ČZ: 63) – ako dlhé jazyky zmiji (PP: 61)*
- 3) *„O, mali moj Hlapiću“ (ČZ: 132) – „Môj milý Chlapček“ (PP: 140)*

U prvom su primjeru lažni prijatelji riječi *lice – líce* zato što slovačka riječ *lice* znači *obraz*, a ekvivalentan prijevod hrvatske riječi *lice* bila bi riječ *tvár*. Ispravan prijevod glasio bi tako: *pohladil majster Mrkoň Chlapčeka po tvári a po hlave*.

U drugom su primjeru lažni prijatelji riječi *zmija – zmija* zato što slovačka riječ *zmija* znači točno određenu vrstu zmije otrovnice (riđovku) dok je ekvivalentan prijevod hrvatskoga leksema *zmija* slovački leksem *had*. Zato bi točan i umjetnički učinkovit slovački prijevod glasio: *ako hadie jazyky*.

⁵ Riječ je o ujednačavanju pisanja ovoga oblika u svim rodovima.

⁶ Primjeri se navode prema kritičkome izdanju *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* (Brlić-Mažuranić 2010), a na to se izdanje upućuje kraticom ČZ. Primjeri iz prijevoda na slovački preuzimaju se iz jedinoga slovačkoga izdanja ovoga romana (Brlić-Mažuranić 1940), a na to se izdanje upućuje kraticom PP.

Treći je primjer nešto drukčije prirode. Prevoditelj tu najvjerojatnije namjerno mijenja značenje tako što riječ *mali* zamjenjuje riječju *mily* (na slovačkom: mio, drag) jer mu se to više uklapa u danu situaciju ili mu se čini da je takav način obraćanja djetetu više u duhu jezika primatelja. U svakom slučaju taj se neovisan prevoditeljski pristup u ovom slučaju dobro slaže s kontekstom, a postoji još i mogućnost da je riječ o zatipku što se ipak čini manje vjerojatnim.

Morfološka razina prijevoda

U slovačkom prijevodu postoje zastarjeli gramatički oblici, kao i u hrvatskom izvorniku, no oni ni u izvorniku ni u prijevodu nisu brojni. U prijevodu su to sljedeći primjeri: *očú* (PP: 81) (*oči*),⁷ *jeho čižiem tu nebolo* (PP: 40), (*jeho čižmy tu neboli*), *z cirkusa* (PP: 42) (*z cirkusu*), *bolo mu horúce* (PP: 61) (*bolo mu horúco*), *ako si po tú ranu prišla* (PP: 67) (*ako si k tej rane prišla*).

U prvom je primjeru (*očú*) riječ o gramatičkom obliku genitiva množine imenice *oko*, koji se danas rabi jedino u stilski obilježenim kontekstima, npr. u poeziji.

I u sljedećim dvama primjerima riječ je o oblicima genitiva imenica. Dok je u prvom od njih (*jeho čižiem tu nebolo*) posrijedi izrazito rijedak, iako ne neispravan, način upotrebe toga padeža, koji je danas u toj funkciji u pravilu zamijenio nominativ, u drugom primjeru (*z cirkusa*) danas se u sklonidbi daje prednost gramatičkom obliku *z cirkusu* što potvrđuju i *Kratak rječnik slovačkoga jezika* i *Pravila slovačkoga pravopisa* koji ga navode kao jedini mogući gramatički oblik.

Četvrti primjer (*bolo mu horúce*) također je s današnjega gledišta neispravan. Riječ *horúce* danas je pridjev, a u danoj rečenici danas bi na njegovu mjestu bio prilog koji glasi *horúco* (*bolo mu horúco*).

U posljednjem od navedenih primjera riječ je o rekciji. Prijedložna konstrukcija *ako si po tú ranu prišla* za današnjeg je govornika slovačkog jezika gotovo nerazumljiva i njezino će se značenje shvatiti tek iz konteksta. Naime, ista se prijedložna konstrukcija može i danas funkcionalno upotrijebiti, ali u drugim kontekstima, npr.: *príst' po dieťa do školy*; *príst' po chlieb a mlieko*, a ovom bi prijevodu danas bila ekvivalentna druga prijedložna konstrukcija – *ako si k tej rane prišla*, u kojoj je rekcija u dativu umjesto u akuzativu.

Dalje, Geraldini u cijelom svojem prijevodu dosljedno rabi oblike nominativa (ili akuzativa) imenica koje znače životinje: *motýli*, *netopieri*, *zajaci* (*leptiri*, *šišmiši*, *zečevi*) itd. Danas je češći, a u nekim slučajevima i jedini pravilan oblik: *motýle*, *netopiere*, *zajace*. Primjerice, *Krátky slovník slovenského jazyka* (2003) navodi kao primarni gramatički oblik nominativa i akuzativa množine oblik *zajace*, a oblik

⁷ U zagradi se, iza oblika koji rabi prevoditelj, nalazi današnji morfološki oblik istih riječi.

zajaci navodi samo za preneseno, personificirano značenje s kvalifikatorima *pren. expr. živ. mn.* ‘mlad, neiskusni čovjek’: *neostrieľaní zajaci*. Oblici *netopieri, motýli* u tom se rječniku ne nalaze pa bi u suvremenom, aktualiziranom prijevodu prednost trebali imati gramatički oblici: *motýle, netopiere, zajace* i ostali oblici te vrste pred sekundarnim, odnosno nestandardnim te semantički neobrazloženim gramatičkim oblicima koji se nalaze u slovačkom prijevodu iz 1940. godine.

Sintaktička razina prijevoda

Struktura rečenice slovačkoga prijevoda u pravilu se ne razlikuje od danas uobičajene sintaktičke strukture slovačkoga jezika. Odstupanje od standarda predstavlja samo rečenica: *To nie je žart, lebo ty sa nevaď s mojím bratom* (PP: 71) (u hrvatskom: „To nije šala, nego se ti ne svađaj s mojim bratom“, ČZ: 72). Izvađena iz konteksta ta rečenica na slovačkom djeluje potpuno neprirodno i nerazumljivo, kao što se može i hrvatski čitatelj uvjeriti na temelju povratnoga prijevoda na hrvatski: „To nije šala, jer ti se ne svađaj s mojim bratom“. Zanimljivo je da ni češki prijevod te rečenice nije uspješan (*To není žert, ale nehádej se s mým bratrem* (Brlić-Mažuranić 1930: 46) – u hrvatskom prijevodu: „To nije šala, ali ne svađaj se s mojim bratom“.). Ekvivalentni prijevod glasio bi na slovačkom na primjer: *To nie je žart, preto sa ty len nevaď s mojím bratom*. Iza ovih prevoditeljski neuvjerljivih rješenja može stajati nedovoljno poznavanje svih finesa hrvatske sintakse.

Prevoditeljska sloboda

Prevoditelj oblikuje živo ostvarenje u vlastitu jeziku, književno djelo. „[...] spisateljska funkcija prevoditelja pretpostavlja stanovitu slobodu nove kontekstualizacije, kao što jest i prevoditeljska funkcija svakoga pisca“ (Maroević 2005: 81). Zadatak prevoditelja književnoga djela, u usporedbi s jezičnom reprodukcijom drugih tekstova, zahtjevniji je u tom pogledu što „[v]aljane reprodukcija pretpostavlja izražavanje ne samo sadržajne nego i formalne strane teksta s njegovim specifičnim osobinama, emocionalnim opsegom i asocijacijama.“ (Vilikovský 1984: 31)

Geraldini kao književnik i iskusan prevoditelj (iako bez posebnoga prevoditeljskoga obrazovanja) primjenjuje u svojem prijevodu navedene postulate suvremenih translatoologa i jezikoslovaca intuitivno i s prirodnim osjećajem za stilske potankosti obaju jezika. Ta se njegova sposobnost dobro vidi na primjeru prevođenja pojedinih naslova poglavlja. Naslovi u kojima je prevoditelj iskoristio svoju prevoditeljsku slobodu navedeni su u sljedećoj tablici. U zadnjem je stupcu tablice metodom tzv. povratnoga prijevoda (*back translation*) na hrvatski jezik pokazana bit i mjera odstupanja prijevoda od izvornoga naziva tih poglavlja.

Broj poglavlja	Izvornik	Slovački prijevod	Povratni prijevod
1/III.	Kuća s plavom zvijezdom	Dom s belasou hviezdou	Kuća s modrom zvijezdom ⁸
5/IV.	Noć u zapečku	Noc na peci	Noć na peći
6/V.	Bez krova	Bez prístrešia	Bez zaklona
7/III.	Nova pogibelj	Nové nebezpečenstvo	Nova opasnost
7/IV.	Dva opaka čovjeka	Dvaja zlí ľudia	Dvojica zlih ljudi
7/X.	U šikari i mraku	V háji a v tme	U gaju i u mraku
7/XIV.	Kod Markove kuće	Pri Markovej matke	Kod Markove majke

Kao što se iz navedenih primjera vidi, rezultat spomenute stanovite slobode nove kontekstualizacije u prijevodu naslova poglavlja izražava se ponekad samo nijansom boje (*plava – modra*), a ponekad čak zamjenom leksema *kuća* leksemom *majka*.

Zaključak

Slovački je prijevod *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić nepravedno zaboravljen u kontekstu prijevodne književnosti s hrvatskoga na slovački jezik, ali i općenito kao dječji roman vrijedan pozornosti mladih slovačkih čitatelja. Iako je prijevod izdan prije više od sedamdeset godina, njegov umjetnički izražaj nije ni nakon toliko vremena izgubio svoju aktualnost. Štoviše, djela te vrste i tih književnoumjetničkih kvaliteta, koja obiluju jasnim porukama i kulturnom univerzalnošću, u slovačkoj dječjoj književnosti nema mnogo. Jezik je prijevoda biran, a prevoditelj vješto i potpuno suvereno barata njegovim bogatstvom. Vrlo rijetko potpada pod neželjeni utjecaj izvornika tj. spretno izbjegava zamke međujezične homonimije. Spretno se koristi mogućnošću prevoditeljske slobode. Prijevod su pohvalila dva najvažnija prevoditelja u povijesti prevođenja hrvatske književnosti na slovački jezik: Andrej Vrbacký i Ján Jankovič. Međutim, zbog velike vremenske udaljenosti između doba u kojemu je prijevod objavljen i današnjice, u prijevodu se ipak primjećuju mnoga odstupanja u odnosu na današnji standardni slovački jezik. Najviše odstupanja od današnjega standarda zabilježeno je, očekivano, na pravopisnoj i leksičkoj razini, a manje na razini morfologije i sintakse.

Iako zasad nema naznaka da bi slovački prijevod *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* mogao biti ponovno tiskan, postavlja se pitanje kakav bi on u takvu slučaju trebao biti. Na temelju ovoga rada može se izvesti zaključak da

⁸ O razlikama u nijansama plave boje i riječima *modrý, plavý belasý – plav, modar* vidi više u radu Gulešić Machata i Machata (2007: 101-102)

djelo ne bi trebalo ponovno prevoditi, već bi bilo dobro izdati tek u ponečemu osuvremenjeni Geraldinijev prijevod. U takvu prijevodu, koji bi se temeljio na onomu već postojećemu iz 1940., bilo bi, radi književne revitalizacije toga djela u slovačkom književnom kontekstu, potrebno u prijevodu upotrijebiti pravopisnu normu današnjega slovačkoga jezika te također izvršiti i manje zahvate na razini morfologije i sintakse, kao i u prevođenju vlastitih imenica. Što se tiče arhaizama i rjeđih slovačkih leksema, ne bi ih trebalo zamijeniti suvremenima i češćima, već bi bilo dobro zadržati leksička sredstva Geraldinijeva prijevoda, a na margini, kao u suvremenim hrvatskim izdanjima toga djela, dati njihova objašnjenja. Na taj bi se način sačuvala potrebna 'patina' djela, a dječji bi čitatelji proširili svoj rječnik i ovladali dodatnim izričajima iz slovačke jezične riznice.

Geraldinijev prijevod, nastao zahvaljujući povijesnom trenutku (koji je, iako općenito vrlo tragičan, bio povoljan za prevođenje hrvatske književnosti u Slovačkoj), nepravедno je zaboravljen između ostaloga i zbog povijesnih okolnosti u kojima je prevoditelj morao emigrirati iz Slovačke, a poslijeratna se vlast trudila izbrisati iz kulturnoga pamćenja i prevoditelja i njegova djela. Ovaj rad, analizom različitih razina prevedenoga djela, pokazuje u čemu se sastoji značenje toga prijevoda te nastoji dati doprinos ponovnome pronalaženju njegova mjesta u korpusu slovačke prijevodne književnosti i njegovu ponovnom uključivanju u obzor zanimanja slovačke čitateljske publike.

Popis literature

Primarna literatura

- Brlić-Mažuranić, Ivana. 1913. *Čudnovate zgode šegrta Hlapića: pripovijest za djecu*. Zagreb: Hrvatski književno-pedagoški zbor.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. 1922. *Čudnovate zgode šegrta Hlapića: pripovijest za djecu*. Zagreb: St. Kugli.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. 1930. *Podivuhodné príhody ševcovského učně: povídka pro děti*. [Češki]. Prev. Josef Filouš. Prag: Družstevní práce.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. 1931. *Povesti z pradávna*. Prev. Anna Dollinayová-Vračanová. Turč. sv. Martin: Matica slovenská.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. 1940. *Podivné príhody učňa Chlapčeka*. Prev. Koloman K. Geraldini. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. 1943. *Jaša Dalmatin*. Prev. Andrej Vrbacký i Ivan Minárik. Bratislava – Turč. sv. Martin: Horáček.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. 2004. *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Zagreb: Školska knjiga.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. 2010. *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. U *Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić. Romani*, ur. Vinko Brešić, 9-155. Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske.
- Kukučín, Martin. 2011. *Riđa junica i druge pripovijetke*. Prev. Maja Novković, Nikolina Mladić, Samantha Farnwald i Nikolina Komorčec. Zagreb: Matica slovačka Zagreb i FF press.

Sekundarna literatura

- Andrić, Josip. 2013. *Slovačka slovnica*. Zagreb: KIKLOS.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. (1994a). „Autobiografija.“ U *Izabrana djela I. Čudnovate zgrade šegrta Hlapića. Autobiografski i drugi tekstovi. U svjetlu kritike (I)*. Priredio Joža Skok, 101-113. Zagreb: Naša djeca.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. (1994b). „Pismo Ivane Brlić-Mažuranić o postanku Čudnovatih zgrade šegrta Hlapića.“ U *Izabrana djela I. Čudnovate zgrade šegrta Hlapića. Autobiografski i drugi tekstovi. U svjetlu kritike (I)*. Priredio Joža Skok, 114-114. Zagreb: Naša djeca.
- Bašić, Sonja. 2005. Pisac/prevodilac Antun Šoljan i američka poezija. Skica veće cjeline. U *Prevođenje kultura. Zagrebački prevodilački susret 2003*, ur. Iva Grgić, 65-71. Zagreb: Društvo hrvatskih književnih prevodilaca.
- Dašková, Kveta. 1994. *Slovenské rozprávky – Výber z Dobšinského*. Bratislava: Q 111. Citat preuzet iz: *Slovenský národný korpus. 2004-2013*. Jazykovedný ústav L. Štúra Slovenskej akadémie vied <<http://korpus.juls.savba.sk/>> (pristup 25. lipnja 2013.).
- Gulešić Machata, Milvia i Machata, Martin. 2007. „Boje u hrvatskim i slovačkim kolokacijama.“ *Riječ: časopis za slavensku filologiju* 13 (2): 99-107.
- Jankovič, Ján. 1997. *Chorvátska literatúra v slovenskej kultúre I. (do roku 1938)*. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV.
- Jankovič, Ján. 2002. *Chorvátska literatúra v slovenskej kultúre II. (1939–1948)*. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV.
- Jankovič, Ján. 2005. *Slovník prekladateľov s bibliografiou prekladov z macedónčiny, srbciny, chorvátčiny a slovinčiny*. Bratislava: VEDA.
- Majhut, Berislav. 2010. Napomene uz kritičko izdanje. U *Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić. Romani*, ur. Vinko Brešić, 157-189. Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske.
- Maroević, Tonko. 2005. Prevodilac – pjesnikov pomoćnik. Prevoditeljski pogledi i praksa A. Šoljana. U *Prevođenje kultura. Zagrebački prevodilački susret 2003*, ur. Iva Grgić, 73-85. Zagreb: Društvo hrvatskih književnih prevodilaca.
- Slovenský národný korpus. 2004-2013*. Jazykovedný ústav L. Štúra Slovenskej akadémie vied <<http://korpus.juls.savba.sk/>> (pristup 26. lipnja 2013.).
- Slovenské slovníky*. Jazykovedný ústav L. Štúra Slovenskej akadémie vied <<http://slovníky.korpus.sk/>> (pristup 27. lipnja 2013.).
- s.n. 1940. „Podivné příhody učňa Chlapčeka.“ *Slniečko* 14 (3): 53.
- Vilikovský, Ján. 1984. *Preklad ako tvorba*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- [Vrbický, Andrej]. 26. 10. 1940. „Knižka chorvátskej spisovateľky pre mládež.“ *Slovák* 22 (255):7.

Martin Machata

University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences
 Universität Zagreb, Philosophische Fakultät

The Translation and Translating of *Čudnovate zgrade šegrta Hlapića* into Slovak

The article deals with the Slovak translation of the children's novel Čudnovate zgrade šegrta Hlapića [The Strange Adventures of Hlapich the Apprentice] by Ivana Brlić-Mažuranić

(1913), titled *Podivné príhody učňa Chlapčeka* (1940). The translation is considered in the context of two 'small' related languages and two 'small' European literatures. Special attention is paid to the functionality of the translation for the needs of contemporary Slovak child readers, i.e. its actuality or obsolescence, but the paper also focuses on the social and political circumstances in which this Croatian children's classic was translated into the Slovak language. It analyzes the linguistic aspects of the translation in reference to the original, and draws attention to the strengths and weaknesses (at the level of lexis and style) of this first, and so far the only attempt at making Hlapich the Apprentice accessible to a Slovak, not only children's, readership.

Keywords: children's literature, translation, Croatian, Slovak, actuality, obsolescence, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*

Die slowakische Übersetzung von *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*

Der Beitrag handelt von der slowakischen Übersetzung des Romans *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* [*Wunderbare Reise des Schusterjungen Clapitsch*] (1913) von Ivana Brlić-Mažuranić, die 1940 unter dem Titel *Podivné príhody učňa Chlapčeka* veröffentlicht wurde. Die Übersetzung wird im Kontext von zwei 'kleinen' verwandten slawischen Sprachen bzw. zwei 'kleinen' europäischen Literaturen besprochen. Das Augenmerk liegt insbesondere auf der Funktionalität der Übersetzung in Bezug auf die heutigen slowakischen Kinderleser, d.h. auf Aktualität bzw. Obsoleszenz der Übersetzung. Darüber hinaus werden nicht nur der gesellschaftliche und politische Kontext vorgestellt, innerhalb dessen die slowakische Übersetzung des bekanntesten kroatischen Kinderromans verortet ist, sondern ebenso die verwendeten sprachlichen Mittel der Vorlage und Übersetzung verglichen. Hiervon ausgehend verweist der Beitrag auf die lexikalisch-stilistischen Stärken und Schwächen des bis dato einmaligen Versuches, den Roman Šegrt Hlapić dem slowakischen Kinder- und Erwachsenenlesepublikum zugänglich zu machen.

Schlüsselwörter: Kinderliteratur, Kroatisch, Übersetzung, Slowakisch, Aktualität, Obsoleszenz, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*